

Korona-kataklysm – nonsens, humor och frustration, en kommentar på pandemin i serieformat

Jakob Löfgren

Illustrationen talar sitt tydliga språk. Herman, som i brist på bättre ord kan beskrivas som en pre-historisk, alkoholiserad huvudfoting med aggressions- hygien- och kognitionsproblem, gör ett utfall med klubban i högsta hugg mot en lila virusliknade motståndare med tänder. Underrubriken lyder "Korona-Kataklysm!". Detta är titelsidan på *Herman Hedning* nummer 2/2020, ett "Packat Pneumatiskt Pandeminummer!".

I mitt arbete som folklorist och populärkulturforskare, så funderar jag kring och studerar gärna berättelser och berättande. Berättelsens primära funktion är att förmedla en känsla från en berättare till en åhörare (Herman 2009). Detta görs i konstruktioner av qualia, eller den berättade känslan av en erfarenhet; "känslan av hur det är för någon eller något att ha en viss upplevelse" (Herman 2009). Under den ännu pågående pandemin torde det inte komma som en överraskning att det i vår vardag och i samhället förekommit en hel del frustration; frustration över restriktioner, över hemarbete och över myndigheters agerande (både inrikes och internationellt). Känslor av frustration och osäkerhet som följer en pandemi lämnas inte obehandlade, utan ger upphov till kommentarer, omskrivningar, diskussioner och humor i folklore och populärkultur. Så också i den svenska serietidningsvärlden. Den här texten är en betraktelse över hur den svenska serietidningen *Herman Hedning* (Evil Ink förlag), under 2020 och 2021 fungerat som en humoristisk kommentar i realtid på pandemin i Sverige; en humoristisk kommentar som fungerat som en ventil för vardagens små frustrationer under pandemin.

För de läsare som inte är närmare bekanta med den svenska serietidningen (och seriefiguren) Herman Hedning så kan en kort introduktion vara på sin plats. Serien utspelar sig i en pseudoförhistorisk värld, där de tre huvudkaraktärerna Herman, Lilleman och Gammelman upplever och blir utsatta för äventyr. Herman kan beskrivas som en våldsam barbar, vars uppgift i livet är att förpesta tillvaron för Lilleman och dricka öl, äta kopiösa mängder mat och lukta illa. Lilleman, i sin tur, är en snäll, naiv och blåögd karaktär som hjälper smådjur, odlar grönsaker och är antitesen till Herman (även om han också har ett temperament som leder till konfrontation med Herman). Gammelman är en skäggig vetenskapsman som konstruerar uppfinningar och sätter vetenskapen framför allt (ofta Hermans och Lillemans välbefinnande). Världen i övrigt befolkas av dinosaurier, ap-folk och olika mytologiska karaktärer ur både den Nordiska och Judeo-kristna mytologin såsom Asar, Änglar, Djävulen, Adam och Eva; som alla är utsatta för Skaparen. Skaparen är en pastisch av den Judeo-Kristna Guden i det att han är avbildad som ett ansikte med skägg som flyger omkring och med sin "skapelse-laptop" utsätter världen för provningar och "överdriven bestraffning" (nr 2 2021:7).

I denna värld berättar tecknaren Jonas Darnell sina berättelser med en humor som jag bara kan beskriva som; utstuderat okultiverad med en underton av grovkornighet, intellektuellt språkbruk, äckel och rent nonsens. Denna beskrivning är inte att betrakta som kritisk, utan bara ett försök att sätta ord på känslan i det berättade. Berättelserna handlar om allt mellan himmel och jord, från gammaltestamentlig bestraffning till ölbryggnings och kommentarer på det svenska samhället. Serien innefattar inte sällan skämt om allt från överdriven privatisering av äldreården till frustrationen över långa behandlingstider inom svensk byråkrati, men innefattar och skämt om fylla och gaser. Kort sagt utstuderat okultiverat. Serien såg dagens ljus som strippserie i *Fantomen* no 1 (1988). År 1998 fick den en egen serietidning som gavs ut på Egmont-förlag fram till 2018, då tidningen lades ner av Egmont. Efter en särdeles lyckad (då rekordbrytande 1 676 677 SEK) crowdfunding-kampanj på kickstarter, lanserade Darnell sitt eget förlag 2019 och har sedan dess gett ut tidningen i egen regi.

Humor, nonsens och infantilt nöje

För att förstå hur jag ser på berättelserna om Herman Hedning som en humoristisk kommentar på pandemins förlopp, så måste man förstå hur jag som folklorist behandlar humor. (1) Dels betraktar jag humor som en väsentlig kategori i att förmedla idéer och kommentarer, (2) dels ser jag det som genrebunden kommunikation, i vilken skratt uppstår i brytpunkten mellan förväntning på det berättade och hur berättelsen utspelar sig. Den amerikanska Folkloristen och humorforskaren Elliot Oring menar att "Humor och skratt är kulturella universaler. De är ett villkor för vår mänsklighet. Humor kan bara betraktas som trivial ur ett perspektiv som håller mänskligheten i sig själv som trivial" (Oring 2008). Vidare skriver Oring att "För att förstå ett skämt måste man begripa en lämplig inkonsekvens. Strukturen i ett skämt är alltså en idéstruktur och inte bara en struktur av berättelse eller text" (Ibid.). Berättelserna i Herman Hedning ska uppfattas som skämt, humor och roligt på en lättillgänglig nivå. Personligen tycker jag förstås att det är hysteriskt roligt. Jag har läst serien sedan 90-talet och prenumererar på tidskriften sedan nystarten 2019. Samtidigt finns det i mig en medvetenhet att berättelserna är en slags "infantilt nöje" (Oring 2018) en förströelse som jag (småfnissandes) unnar mig själv. Men i denna förströelse finns en idéstruktur, en lämplig inkonsekvens som pendlar mellan nonsens och common sense (Stewart 1979). Det är i denna inkonsekvens som berättelsernas förmedling och kommentar av frustration görs.

"[H]umor är inte bara en genre utan snarare ett tematiskt material som anses vara 'roligt' eller underhållande inom den kontext eller i framförandet där det överförs till publiken" (Blank 2013). För att Herman Hedning ska fungera som en humoristisk kommentar på pandemin, måste det anspela på vår gemensamma förståelse för pandemin. Den gemensamma förståelsen (common sense) konstrueras i upplevelsen av vardagliga situationer i den verkliga världen (Stewart 1979:27). Referenser till vardagen i narrativ text innefattar referenser till vad som händer i samhället "här och nu", men också referenser till normer och traditioner (jf. Ibid.). Konstruktionen av nonsens görs i kontinuerlig, lekfull dialog med common sense, genom att skriva om verkligheten. Genom tekniker

som ironi, humor och lek med referenser (Ibid:50) skrivs verkligheten om från common sense till nonsens; ofta som humor eller kommentar på det vi upplever i verkligheten.

Herman och de andra karaktärerna brukar vanligtvis skriva om (göra nonsens av) mer vardagliga problem. I exempelvis höstnumret 2019 (nr. 5 2019), finns en berättelse om hur Herman och Lilleman jagas av en "Deadline-demon". Deadline-demonen tar sig formen av Darnells tidigare redaktör som en jättstor, svart, tsunami med tänder som jagar allt och alla; "INGEN KRAFT I UNIVERSUM ÄR STARKARE!" (Ibid:8). Darnell själv får stå till svars mot demonen och förklarar att han haft lite att göra med crowdfunding-kampanjer. Deadline-demonen är inte övertygad och Darnell måste göra en halvsida som beskrivs som "Ett...skitviktigt inlägg i maratondebatten om 'masskonsumtion och vår snara utrotning'" (Ibid:9). Inte heller detta övertygar Deadline-demonen som startar stora svarta tryckpressar och uppmanar Darnell att skärpa sig till julnumret.

I det här fallet så ligger nonsenskonstruktionen i kommentaren av att möta en deadline och illustrationen av denna deadline som en tsunami med tänder. En känsla som alla som jobbar mot en deadline kan relatera till, det är en del av en gemensam förståelse som kan skrivas om till ett monster i berättelsen. Det är också en kommentar på att Darnell själv haft mycket att stå i med skapandet av ett nytt förlag, något som läsarna relaterar till i och med berättelsen om tidskriftens fall och återuppståndelse genom crowd funding. *Herman Hednings* värld är en värld som bygger på att allt kan göras nonsens av och är sålunda en nonsensvärld; en värld som finns till för att driva med normer, värderingar och förutfattade meningar som vi möter i vår vardag. En nonsens värld är en värld vars gränser sätts i sin egen autokontext, där kan allt hända.

"Ring till Tegnell och böla" – en kommentar i realtid

I och att WHO klassade Covid-19 som en pandemi den 11 mars 2020, förändrades vår vardag radikalt. Regeringar världen över började sätta in åtgärder för att bekämpa viruset och vardagen var tvungen att omvärderas. Vi har i mångt och mycket varit tvungna att omvärdera det som kan kallas för vår common sense förståelse av världen. Precis som när man omvärderar, kommenterar, ironiserar och vänder världen upp och ner inom fiktionen (alltså gör nonsens), så var vi alla tvungna att omvärdera det-som-vi-alla-ser-som-normalt, vår förståelse av common sense baserad på vår tolkning av vår egen vardag. Denna omtolkning kan också ses som ett görande av nonsens. Vardagen blev plötsligt nonsensaktig och frustrerande. Hur ter sig en nonsens värld som Herman Hedning som kommentar till en vardag som i sig själv kan uppfattas som nonsens?

Herman Hedning har kommenterat på pandemin i realtid. Jag kommer här att lyfta tre exempel, två berättelser från 2020 som publicerades (nr. 2 & nr. 3, 2020) i samband med utbrottet och en berättelse som publicerats 2021 (nr. 1, 2021) i samband med vaccinkampanjen. Berättelsernas titlar är "Korona-Kataklysm!" (nr. 2, 2020), "Pestens tid" (nr. 3, 2020) och "Cthulhu Callnar" (nr. 1 2021).

Korona-Kataklysm öppnas med en illustration av ett fält. På fältet ligger Herman, Lilleman och massor av dinosaurier sjuka i en snorig sjukdom. Berättelsen inleds med orden "En hel värld dränkt i hosta, snor och slem" (nr. 2, 2020:4). Sedan backar berättelsen tillbaka till några dagar tidigare, där Herman ligger bakfull på gräsmattan omgiven av ölburkar. Han blir överkörd av något som senare ska visa sig vara en karaktär vid namn Påsk-Orchen på motorcykel. Herman blir förstas förbannad och jagar efter. Påsk-orchen kommer fram till Ap-köping (en stad bebodd av apor), i sin jakt så stöter Herman på karaktären Hermine (som är en kvinnlig motsvarighet till Herman iklädd en rustning och svärd). Tillsammans kommer de fram till Ap-köping där Påsk-orchen har grävt ner ett ägg och sitter och väntar. När Herman och Hermine attackerar orchen så kläcks ägget och ut kommer ett jättestort, flygande korona virus. Viruset beskrivs som "ett pneumatiskt pandemi virus" och spelar saxofon, trombon, säckpipa och blockflöjt samtidigt ur sina capsid-protein trumpeter. Herman reagerar förstas med våld och klyver viruset i två. Detta skapar två mindre virus. Herman hackar viruset i miljontals småvirus och pandemin är ett faktum. Nu återgår berättelsen till fältet. Gammelman och Garmor (som är en äldre kvinnlig variant av Gammelman med alkoholproblem och en fallenhet för magi), försöker lösa pandemin. Gammelman iklädd en hemgjord respirator mask, Garmor med ett martiniglas i handen. Garmor beskrivs som immun mot viruset pga. en livstid av alkoholism och droganvändning. Det framkommer att viruset spreds av en orch, och sålunda att Sauron ligger bakom. Garmor beslutar sig att, tillsammans med Lillan (som är en hjärnskadad kvinnlig variant av Lilleman), att åka till Mordor och spöa upp Sauron. De flyger iväg på Garmor's kvast. Gammelman blir kvar för att utveckla ett vaccin och upptäcker att Herman är immun mot viruset. Att Herman är snorig och äcklig beror på att Herman alltid är det. Det visar sig att Hermans immunförsvar har hanterat viruset som en vanlig baksmälla. Viruset kan alltså besegras med Hermans antikroppar. Sagt som gjort, Gammelman tömmer det mesta av Hermans blod, och när Herman önskar att han skulle kunna ha lämnat några deciliter, så svarar Gammelman "Ring till Tegnell och Böla!" (Ibid:12). Alla injiceras med Hermans blod och allt verkar frid och fröjd. Samtidigt kommer Garmor tillbaka på kvasten, med en förbannad, fastkedjad Sauron. Han erkänner att han hade tråkigt och sålunda skapade Koronaviruset. I nästsista rutan frågar också en apa huruvida vaccinet är säkert och inte har några biverkningar. I sista rutan ser vi hur alla på fältet muterat till varianter av Herman. Herman får sista orden som är "Det här kommer att bli en minnesvärld vår" (Ibid:13).

"Pestens tid" (nr. 3, 2020) tar vid där berättelsen slutar och beskriver jakten på en lösning på Herman-mutationen, som nu hela världen är utsatt för. Alla ser ut och beter sig som varianter av Herman. Herman tycker det är ganska trevligt till en början, tills han förstår att alla är ute efter hans öl och kött. När hans ölkransin, blir han förbannad och utbrister "Vad gör vetenskapen?!" (Ibid:5), varpå Gammelman svarar "Vi gör vårt yttersta. Vi återkommer" (Ibid). Herman kräver då fullständig isolering, vilket besvaras av Gammelman med citat från

Folkhälsomyndighetens presskonferenser: "Men det finns ingen evidens för att det skulle befrämja och. Att låsa in stora grupper i det här skedet inverkar inte positivt på immuniteten" (Ibid). Sin vana trogen, vill Herman inte nödvändigtvis isolera alla utan Lilleman. Något som han också gör, i en plåtlåda. Herman

utsätter Lilleman för plågsamma experiment i form av att hetta och kyla. När Gammelman protesterar så konstaterar Herman bara "Kom inte med 'källa på det dravlet' (Ibid:6). Gammelman sätter sedemera stop för Hermans hemmasnickrade experiment på Lilleman. Herman ger upp och går för att öppna ett av sina många skafferier för att få något att äta. Det plundras av dinosaurier och Herman får stryk när han försöker stoppa det. Alla slåss över det som med ord som "mitt" det är "mitt skafferi" osv. En uppgiven Herman går tillbaka till Gammelman och Garmor, som analyserar Hermans antikroppar i ett mikroskop. Det visar sig att mutationen är genmodifierad och att det inte finns ett botemedel mot Hermans egoistiska, äckliga och vidriga personlighetsdrag. Herman utbrister "Ja, vetenskapen är maktlös" (Ibid:9). Herman blir förbannad eftersom maten och ölen håller på att ta slut. Han beslutar sig för att straffa den skyldige, Sauron. Genom att ljuga åt alla som nu är kopior av Herman, att Sauron har öl och mat i sina skafferier i Mordor, samlar Herman ihop en armé och stormar Mordor. Under stormningen av Mordor utpressar Herman Sauron. Vad Herman vill ha är ett motgift som botar alla. Sauron svarar: "Bara det! Det är lätt fixat. Ja, jag 'råkar' vara jordens främste epidemiolog" (Ibid:12). Sauron, undersöker det muterade viruset och kommer fram till att Hermans antikroppar har tjuvkopplat viruset, men att det är tjuvkopplat med biologiska klockor. Det visar sig vara en timerfunktion som går ut med ett 'POF'. Viruset försvinner och alla blir bakfulla. I sista rutan kommer Gud tillbaka, han visar sig varit på konferens. Eftersom att han inte har någon aning om vad som hänt och bara ser bakfulla karaktärer, så hotar han med 'Guds straff' i form av böldpest. Något som besvaras med ett "Nej tack" från Gammelman.

"Cthulhu Callnar" (nr. 1, 2021) handlar om vaccinationskampanjen. Berättelsen börjar med att Herman sticker Lilleman med en begagnad kanyl. Herman menar att man måste återanvända kanyler som ligger på marken, då kanyler kostar skattebetalarna en massa pengar. Lilleman kan vara döende. Döden i form av liemannen äntrar berättelsen men är inte ute efter någon av huvudkaraktärerna än. Lilleman blir omplåstrad av Gammelman som skäller ut Herman för användningen av gamla kanyler. Något som Herman hävdar att han gör av miljöskäl. Här äntrar Gud, i form av ett flygande huvud med skägg berättelsen, och ber Gammelman att utveckla en snabbvaccineringskampanj, då ett nytt muterat virus är i faggorna. Gud ger också Lilleman uppdraget att övertyga sina vänner om att det är bra att vaccineras. Herman och sin sida, sätter upp en kampanj med gratis vaccin "Hellyle-Hermans PoPup-vårdcentral", och börjar vaccinera alla som vill ha vaccin. Lilleman blir förbannad: "Du är väl för helvete inte läkare" (Ibid:7), var på Herman svarar: "Nej. Men jag är legitimerad entreprenör" (Ibid). Det visar sig att Hermans vaccin är gratis men sprutan kostar 400 kr och fakturaavgiften är 800 kr. Lilleman beslutar sig att gå någon annanstans för att vaccinera sig och ifrågasätter om det ens finns en ny mutation. Lilleman träffar en av sina vänner en kanin, som blivit zombie av Hermans vaccinationskampanj. De andra kaninerna är nu skeptiska mot vaccinet och hävdar att det finns massor av information på internet som bevisar att vaccinet innehåller mikrochip och alla blir slavar inför etablissemanget. Lilleman konfronterar Herman om hans vaccin och det visar sig att Herman vaccinerar med ett utgången smittkoppsvaccin som han köpt på Astra-Zenecas outlet. Herman menar att han bara erbjuder vaccin, inte nödvändigtvis mot den nya

mutationen. Lilleman utbrister "Tack då marknadskrafterna" (Ibid:9). Lilleman söker Gammelmanns hjälp. Gammelmann har byggt en vaccinationsrobot som ser stor och våldsam ut. Han tror inte heller på Lillemans berättelser om zombies, eftersom det är fredag och alla dricker öl på fredagar. Han ändrar sig dock när han får se zombiehorderna som jagar Lilleman och Gammelmann upp i ett träd. Zombierna springer vidare och dränker sig i havet. Döden uppenbarar sig med orden "Nu är det kört" (Ibid:11). Cuthulhu stiger upp ur havet. Döden menar att Cuthulhu vaknar när han har tillräckligt med följare; alla som drabbats av Cuthulhuviruset. Detta menar döden kommer att leda till en massa övertidsarbete för honom. Gammelmann undrar var viruset kommer ifrån. Gud äntrar scenen och förklarar att vaccinationskampanjen som han satte igång med hjälp av Gammelmann misslyckades och att: "Jag läste om regelboken. Slår jag två D20-tärningar 39-40, så får jag göra en indirekt försvarsåtgärd mot Cthulhu-attacken!". Det visar sig alltså att viruset är sprunget ur en misslyckad tärningsrullning i ett rollspel mellan Gud och Döden. Motattacken som Gud gör, består i att använda sig av en karaktär som kallas Lundbäck. Lundbäck är en vampyr och den fysiska manifestationen av alla myggor i Norrland. Gud injicerar Lundbäck med vaccin och han spricker upp i miljontals mygg, som vaccinerar alla. "De flesta blev återställda och Cuthulhu somnade igen".

Intertext, det nya normala och frustration

I de här berättelserna kan man utläsa pandemins progression. Från initial smitta, vidare genom vetenskapens framställande av vaccin och vaccinationskampanjen. Berättelsernas qualia är en av kontinuerlig frustration. Denna frustration gör sig synlig i intertextuella kopplingar och skämt kopplade till den nya vardagen under pandemin. "Ring till Tegnell och Böla!" (nr. 2 2020:12), "Du är väl för helvete inte läkare" (nr 1 2021:7), "Men det finns ingen evidens för att det skulle befrämja och. Att låsa in stora grupper i det här skedet inverkar inte positivt på immuniteten" (nr. 3 2020:5), "Nej. Men jag är legitimerad entreprenör" (Ibid), är intertextuella kopplingar till vår nya common sense, vår nya vardag.

Den nya vardagen under pandemin har tvingat oss att omvärdera common sense. Ofta kan vi se "det nya normala" som en nonsens tillvaro. I *Herman Hednings* kommentarer har vi en nonsensvärld som kommenterar på en nonsensvärld. Genom att göra en nonsenskommentar på vår nya vardag förmedlas en qualia av frustration, berättelserna genomsyras av kommentarer på den vardagliga frustrationen. "Vad gör vetenskapen?!" (nr. 3 2020:5), "Vi gör vårt yttersta. Vi återkommer" (Ibid) Vidare så kan vi följa den vardagliga frustrationen genom pandemins utveckling, eftersom Darnell i tidskriften kommenterar i realtid. Frustrationen kring sjukdomen själv, frustrationen med vetenskapens långsamhet i att motverka viruset, och frustrationen att vaccinationen tar för lång tid och att den är i händerna på marknadskrafterna. I berättelserna om Herman Hedning så ventileras, vår gemensamma common sense, frustration. På så sätt blir *Herman Hedning* ett tryckt dokument över kommentarerna under pandemin. En populärkulturellt pågående historieskrivning. I denna process blottläggs också en idéstruktur (jfr. Oring

2008). Skämten visar på att vår frustration och Corona-trötthet är en del av vår common sense. En idé som måste ventileras genom att göra humor av den.

Att humor kommenterar på katastrof är ingenting nytt. Skämt är ofta den första genren som reagerar på katastrof, detta eftersom humor fungerar genom att berättare och åhörare/läsare kommer överens om vad som är lämpligt och olämpligt (jf. Oring 2008). Humor fungerar som en ventil i svåra situationer, och som socialt smörjmedel för att kunna diskutera vår frustration. Vi har alla likt Herman tänkt eller känt att vetenskapen är maktlös eller likt Lilleman förbannat marknadskrafternas tröghet i att leverera vacciner. Genom att lyfta upp vår vardag i *Herman Hednings* nonsens-värld och genom att läsa den, deltar vi i humorns ständiga (om)förhandling om vad som är lämpligt och vad som är olämpligt. Ventilen består i att det är lämpligt att känna frustration

Att lyfta fram Herman Hednings kommentar under pandemin är att visa på att det är i populärkulturen som känslan av en pandemi kan spåras. Det är i berättelserna vi skriver och delar, i skämten vi uttalar som känslan av erfarenhet och omorganisationen av vad som är vardag görs och syns. Det är också genom att förstå och kommentera (på och med) intertextuella kopplingar som "Hellylle-Hermans PoPup-vårdcentral", och att Sauron från Sagan om Ringen erkänner att han har epidemiologi som hobby, som vi som studerar populärkultur måste vara behjälpliga i historie(be)skrivningen, när väl pandemin är över. Historien om Covid-19 måste innefatta den gemensamma, berättade känslan av att erfara en pandemi.

Källförteckning

Blank, Trevor J. red. 2013. *Tradition in the Twenty-First Century : Locating the Role of the Past in the Present*. Logan: Utah State University Press

Herman, David. 2009. *Basic Elements of Narrative*. Hoboken: John Wiley & Sons

Herman Hedning nr. 2. 2020. 2020: Stockholm: Evil Ink förlag

Herman Hedning nr. 3. 2020. 2020: Stockholm: Evil Ink förlag

Herman Hedning nr. 1. 2021. 2021: Stockholm: Evil Ink förlag

Oring, Elliott. 2008. *Engaging Humor*. Chicago: University of Illinois Press

Stewart, Susan. 1979. *Nonsense, Aspects of Intertextuality in Folklore and Literature*. Baltimore: John Hopkins University Press.